

ויקרא פרק כו

(א) לא תעשו לכם אֵלילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם וְאֵבֶן מְשִׁכִית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ כִּי אֲנִי יְקֹנֵךְ אֱלֹהֵיכֶם : (ב) אֶת שְׁבֻתֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקֳדְשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי יְקֹנֵךְ : ס (ג) אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם : (ד) וְנִתַּתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעַץ הַשֵּׁדֶה יִתֵּן פְּרִי : (ה) וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת בְּצִיר וּבְצִיר יִשִּׁיג אֶת זֶרַע וְאֶכְלֹתֶם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבְעַת וַיִּשְׁבַּתֶם לְבַטַח בְּאַרְצְכֶם : (ו) וְנִתַּתִּי שְׁלוֹם בְּאָרֶץ וּשְׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחְרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רְעָה מִן הָאָרֶץ וְחָרַב לֹא תֵעָבֵר בְּאַרְצְכֶם : (ז) וּרְדַפְתֶּם אֶת אֵיבֵיכֶם וְנָפְלוּ לַפְּנִיכֶם לְחָרַב : (ח) וּרְדַפוּ מִכֶּם חֲמֹשֶׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רְבָבָה יִרְדְּפוּ וְנָפְלוּ אֵיבֵיכֶם לַפְּנִיכֶם לְחָרַב : (ט) וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְהִקִּימְתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם :

הש"י

(א) לא תעשו לכם אלילים - כנגד זה הנמכר לגוי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו, הואיל ורבי עובד עבודה זרה אף אני כמותו, הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו, לכך נאמרו מקראות הללו. ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר בתחלה הזהיר על השביעית, ואם חמד ממון ונחשד על השביעית סופו למכור מטלטליו, לכך סמך לה וכי תמכרו ממכר (ויקי' כה יד), מה כתיב ביה או קנה מיד עמיתך (שם), דבר הנקנה מיד ליד. לא חזר בו, סוף מוכר אחוזתו. לא חזר בו, סוף מוכר את ביתו. לא חזר בו, סוף לוח ברבית. כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות. לא חזר בו, סוף מוכר את עצמו. לא חזר בו, לא דיו לישראל אלא אפילו לגוי: **ואבן משכית** - לשון כסוי, כמו (שמות לג כב) ושכותי כפי, שמכסין הקרקע ברצפת אבנים: **להשתחות עליה** - אפילו לשמים, לפי שהשתחווה בפשוט ידים ורגלים היא, ואסרה תורה לעשות כן חוץ מן המקדש: (ב) **אני ה'** - נאמן לשלם שכר: (ג) **אם בחקתי תלכו** - יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו, הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה: **ואת מצותי תשמרו** - הווי עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים, כמו שנאמר (דברים ה א) ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם: (ד) **בעתם** - בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון בלילי שבתות ובלילי ימים טובים: **ועץ השדה** - הן אילני סרק, ועתידין לעשות פירות: (ה) **והשיג לכם דיש את בציר** - שיהא הדיש מרובה ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו עד שעת הזרע: **ואכלתם לחמכם לשבע** - אוכל קמעא והוא מתברך במעיו: (ו) **ונתתי שלום** - שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ, מכאן שהשלום שקול כנגד הכל. וכן הוא אומר עושה שלום ובורא את הכל: **וחרב לא תעבר בארצכם** - אין צריך לומר שלא יבאו למלחמה, אלא אפילו לעבור דרך ארצכם ממדינה למדינה: (ז) **לפניכם לחרב** - איש בחרב רעהו: (ח) **ורדפו מכם** - מן החלשים שבכם, ולא מן הגבורים שבכם: **חמשה מאה ומאה מכם רבבה** - וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו, אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה: **ונפלו איביכם וגו'** - שיהיו נופלין לפניכם שלא כדרך הארץ: (ט) **ופניתי אליכם** - אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם, משל למה הדבר דומה, למלך ששכר פועלים וכו', כדאיתא בתורת כהנים: **והפריתי אתכם** - בפריה ורביה: **והרביתי אתכם** - בקומה זקופה: **והקימתי את בריתי אתכם** - ברית חדשה, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה, אלא ברית חדשה שלא תופר, שנאמר (ירמיה לא ל) וכתתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית הראשונה:

אבן עזרא

(ו) **ונתתי שלום בארץ** - ביניכם. **ואין מחריד** לא מחיה רעה ולא מאויב, רק אתם תרדפו האויב ויפול לפניכם. והתמה כי מתי מעט ירדפו מתי רב מהאויבים. וכבר הודעתוך בספר מאזנים, כי עשרה ומאה ואלף ורבבה שהיא עשרת אלפים סך חשבון. ומנהג המרבה לומר אחד לעשר. כמו כי עתה כמונו עשרה אלפים (ש"ב יח, ג). ופה הוסיף, כי המאה ירדפום חמשה. והנה כפל מנהג המרבה. וכל אחד מהמאה ירדוף מאה. וי"א כי בעבור התחברות האחדים יוסיף המספר. וכן איכה ירדוף אחד אלף (דברי' לב, ל), ואין צורך:

רמב"ן

(ו) **ונתתי שלום בארץ** - שיהיה שלום ביניכם ולא תלחמו איש באחיו. או השלום הוא שישבית חיה רעה מן הארץ. "וחרב לא תעבור בארצכם" כלל, אבל אתם תרדפו את אויביכם לצאת אליהם למלחמה וינוסו. ועל דרך האמת, שיתן השלום מחובר בארץ, והוא שלום הכל השקול כנגד הכל: **והשבתי חיה רעה מן הארץ** - על דעת ר' יהודה שאמר מעבירן מן העולם (תו"כ פרק ב א), הוא כפשוטו שלא יבואו חיות רעות בארצם, כי בהיות השבע וברבות הטובה והיות הערים מלאות אדם לא תבאנה חיות בישוב. ועל דעת רבי שמעון שאמר משביתן שלא יזיקו (שם) יאמר והשבתי רעת החיות מן הארץ: והוא הנכון, כי תהיה ארץ ישראל בעת קיום המצות כאשר היה העולם מתחילתו קודם חטאו של אדם הראשון אין חיה ורמש ממית אדם, וכמו שאמרו (ברכות לג א) אין ערוד ממית אלא חטא ממית. וזה שאמר הכתוב (ישעיה יא ח) ושעשע יונק על חור פתן, וכן ופרה ודוב תרענה ואריה כבקר יאכל תבן (שם פסוק ז), כי לא היה הטרף בחיות הרעות, רק מפני חטאו של אדם כי נגזר עליו להיות טרף לשניהם והושם הטרף טבע להם גם לטרוף זו את זו, כידוע כי בטרפם האדם פעם אחת יוסיפו להיות רעים יותר, וכן אמר הכתוב (יחזקאל יט ג) וילמד

רמב"ן [המשך]

לטרופ טרף אדם אכל: והנה בבריאתו של עולם נאמר בחיות שנתן להם העשב לאכלה דכתיב (בראשית א ל) ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ אשר בו נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה, ואמר הכתוב "ויהי כן", כי הוא הטבע אשר הושם בהם לעד, ואחר כך למדו הטרף פני החטא הממית כאשר פירשתי. וכשהותר שחיטת בעלי החיים לבני נח אחרי המבול והזהיר על האדם (שם ט ה) ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש וגוי את נפש האדם, ולא נפש חיה מיד חיה בחברתה, נשאר על מנהגם לטרופ. ובהיות ארץ ישראל על השלמות, תשבת רעת מנהגם ויעמדו על הטבע הראשון אשר הושם בהם בעת יצירתם, וכבר הזכרתי מזה בסדר תולדות נח (בראשית ט ו): ועל כן אמר הכתוב על ימי הגואל היוצא מגזע ישי, שישב השלום בעולם ויחדל הטרף ורעת הבהמה וכל הרמש כאשר היה בטבעם מתחילה. והכוונה היתה בו על חזקיהו שביקש הקב"ה לעשותו משיח (סנהדרין צד א), ולא עלתה זכותם לכך, ויהיה המעשה על המשיח העתיד לבא:

ליקוטי מוהר"ן קמא ס"ד, ד.

[ד] וְדַע, כִּי מַחֲלֶקֶת הִיא בְּחִינּוֹת בְּרִיאַת הָעוֹלָם. כִּי עֶקֶר בְּרִיאַת הָעוֹלָם, עַל יְדֵי חֲלָל הַפְּנוּי כְּנִ"ל, כִּי בְּלֹא זֶה הָיָה הַכֹּל אֵין סוּף, וְלֹא הָיָה מְקוֹם לְבְרִיאַת הָעוֹלָם כְּנִ"ל. וְעַל כֵּן צִמְצַם הָאוֹר לְצַדִּדִּין, וְנַעֲשֶׂה חֲלָל הַפְּנוּי, וּבְתוֹכוֹ בְּרָא אֶת כָּל הַבְּרִיאָה, הֵינּוּ הַיָּמִים וְהַמְּדוֹת, עַל יְדֵי הַדְּבוּר כְּנִ"ל, "בְּדַבַּר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ" וְכוּ'. וְכֵן הוּא בְּחִינַת הַמַּחְלֻקוֹת, כִּי אֵלוֹ הָיוּ כָּל הַתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים אֶחָד, לֹא הָיָה מְקוֹם לְבְרִיאַת הָעוֹלָם. רַק עַל יְדֵי הַמַּחֲלֶקֶת שְׂבִינֵיהֶם, וְהֵם נִחְלָקִים זֶה מִזֶּה, וְכָל אֶחָד מוֹשֵׁךְ עֲצָמוֹ לְצַד אַחֵר, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בִּינֵיהֶם בְּחִינּוֹת חֲלָל הַפְּנוּי, שֶׁהוּא בְּחִינּוֹת צִמְצוּם הָאוֹר לְצַדִּדִּין, שֶׁבּוֹ הוּא בְּרִיאַת הָעוֹלָם עַל יְדֵי הַדְּבוּר כְּנִ"ל: כִּי כָּל הַדְּבָרִים שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם מְדַבֵּר, הַכֹּל הֵם רַק בְּשִׁבְלֵי בְרִיאַת הָעוֹלָם שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יָדָם בְּתוֹךְ הַחֲלָל הַפְּנוּי שְׂבִינֵיהֶם. כִּי הַתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים בּוֹרְאִים אֶת הַכֹּל עַל יְדֵי דְבָרֵיהֶם. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה נ"א):

"וְלֹאמֹר לְצִיּוֹן עֲמִי אֲתָה" "אֵל תִּקְרִי עֲמִי אֶלָּא עֲמִי, מֶה אֲנִי עֲבָדִי שְׂמִיָּא וְאַרְעָא בְּמַלּוּלֵי אַף אֲתָם כֵּן" (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵהר בְּהַקְדָּמָה דף ה): אַךְ צָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְדַבֵּר יוֹתֵר מִדִּי, רַק כְּפִי צָרִיךְ בְּרִיאַת הָעוֹלָם לֹא יוֹתֵר. כִּי עַל יְדֵי רְבוּי הָאוֹר, שֶׁלֹּא הָיוּ הַכֹּלִים יְכוֹלִים לְסַבֵּל רְבוּי הָאוֹר, נִשְׁתַּבְּרוּ, וּמִשְׁבִּירַת הַכֹּלִים הָיָה הַתְּהוּוֹת הַקְּלָפוֹת. כֵּן אִם אֶחָד מֵרְבֵּה לְדַבֵּר, מִזֶּה גוֹרֵם הַתְּהוּוֹת הַקְּלָפוֹת. כִּי הוּא בְּחִינַת רְבוּי הָאוֹר, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הָיוּ שְׂבִירַת הַכֹּלִים, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הַתְּהוּוֹת הַקְּלָפוֹת: